

ГАДААД ХЭЛИЙГ ЭЗЭМШҮҮЛЭХЭД АНХААРАХ ЗАРИМ АСУУДАЛ

Чагнаадоржийн Батчимэг

ХСИС-ийн ГХСТ-н ахлах багш, хэл шинжлэлийн
магистр, цагдаагийн ахлах дэслэгч

Нийтлэлийн агуулга:

Хөгжил даяаршлын асар их хурдацтай хөгжлийн үе болох өнөө үед гадаад хэлийг судалснаар гадаад ертөнцтэй харьцаж шинэ шинэ мэдээлэл авах зайлшгүй хэрэгцээ, шаардлага амьдралаас урган гарч байгаа билээ. Орчин үед гадаад хэлний мэдлэг өндөр байх шаардлага нийгмийн захиалга болоод байна. Тухайн суралцагчдад хамгийн түрүүнд гадаад хэл сурахын ач холбогдол хэрэгцээ шаардлагыг таниулах, хүсэл сонирхолыг нь бий болгох нь тэдний дотоод сэдлийг идэвхжүүлэн улмаар зорилгодоо хүрэх хүсэл эрмэлзэлд нь хөтлөх нь чухал.

Түлхүүр үгс:

Идэвхи чармаалт, урам зориг, сургалтын орчин, хэрэгцээ шаардлага, сэдэл тэмүүлэл.

Гадаад хэлийг заан сургаж байгаа багш тухайн суралцагчдынхаа нас, сэтгэхүйн онцлого, сурах сонирхол арга барил, орчин нөхцөлийг нь судалж гадаад хэл сурч эзэмшихэд нь тусалж дэмжиж байх хэрэгтэй.

Аливаа гадаад хэлийг сурах нь 3-н түвшинд зохион байгуулагдаж байдаг бөгөөд их дээд сургуульд элсэн гадаад хэлний анхан шатны болон дунд шатны түвшиний мэдлэг эзэмшисэн суралцагчдад дараагийн шатны мэдлэг олгох буюу өөрөөр хэлбэл тухайн оюутны эзэмшиж байгаа мэргэжлийн хэлийг сургах зорилт тавигддаг.

Үүний дагуу гадаад хэлний багш нар хэрэглээний болон мэргэжлийн бичгийн ярианы хэлийг эзэмшүүлхийг зорьж ажилладаг.

Гэтэл их дээд сургуульд элсэгчдийн гадаад хэлний түвшин харилцан адилгүй. Тэр ч бүү хэл зарим сургуульд англи хэлийг огт үзээгүй орос хэл үзсэн гэх нөгөө хэсэг нь орос хэл огт үзээгүй байдаг нь багш нарт хүндрэлтэй байдаг ба элсэгчдээс авсан судалгаагаар 78.1% нь англи хэлний 22.9% нь орос хэлний анхан ба дунд шатны мэдлэгтэй болох нь харагдсан. Ийм тохиолдолд дунд сургуульд үзсэн хэлийг цааш үргэлжлүүлэн заана гэхээр зарим нэг их дээд сургуульд аль нэг буюу зөвхөн англи хэлийг зааж байгаа нь учир дутагдалтай байдаг.

Гадаад хэлийг мэргэжил болгон эзэмших өөрөөр хэлбэл амьдралын эх үүсвэр болгох асуудал нь төрөлжсөн сургалт өөрийн стандарт агууламж сургалтын технологи бүхий боловсролын цогц тогтолцооны асуудал юм.

Гадаад хэлийг сурах өөр нэг түвшиний хувьд мэргэжлийн ажилчин, эмч, инженер хэнч байсан тухайн хэлийг мэдлэгийн түлхүүр болгох зорилгоор сурч эзэмших асуудал нь академич Б.Энхтүвшингийн тэмдэглэснээр соёлжсон ертөнцийн нэгэн гол үнэлэмж байх нь гарцаагүй юм.

Энэ л үүднээс гадаад хэлийг хэрэглээгээ болгон судалдаг. Гэхдээ энэ шаардлагад нийцэхийн тулд хүн хэл шинжээч байх албагүй ээ. Харин хүмүүс зохих түвшинд харилцан ярилцаж өөрийн бодлоо илэрхийлж мэргэжлийнхээ судалгааны чиглэлээр мэдээллийг олж хэрэгцээгээ хангах түвшинг гол болгох хэрэгтэй.

Иймд гадаад хэлний хичээлээр суралцагч оюутны хоцрогдол, түвшингийн ялгааг арилгах, тухайн хичээлээр мэргэжлийн үг хэллэгийг эзэмшүүлж, мэргэжлийн ном зохиол ашиглаж сургах, дүрмийн тодорхой мэдлэгийг эзэмшүүлэх, ярих чадварыг хөгжүүлэхэд анхаарч тухайн хичээл бүрт ярианы дадлага хийлгэх сургалтын идэвхитэй аргуудыг хэрэглэх, сургалтын техник хэрэгсэлийг ашиглах зэрэг нь гадаад хэлний сургалтыг сайжруулахад дөхөмтэй ажиллагаа болох нь сургалтын явцаас харагдаж байдаг.

Гадаад хэлний сургалтын явцаас дүгнэлт хийн цаашид анхаарч ажиллах дараах хүчин зүйлүүдээс дурьдвал:

- Хэлний бус орчинд гадаад хэл сурахад анхаарах ёстой зүйл бол ярих чадварыг хөгжүүлж, ярианы дадлага эзэмшүүлэх

- Ярианы дадлага эзэмшүүлэх цаг тусгайлан гаргаж дугуйлан хичээллүүлэх
- Гадаад хэлний багш нар тасралтгүй хөгжиж байх шаардлагатай тул багшийн мэргэжил дээшлүүлэхэд анхаарах
- Сургалтын орчинг бүрдүүлж, хэлний хичээлийн лаборотори кабинетаар хангах, техник хэрэгсэл сургалтанд тогтмол хэрэглэх

Нөгөө талаар гадаад хэлний сургалт нь сургах, сурч судлах 2 талын хамтын ажиллагаанд тулгуурлан гадаад хэлний сургалтыг идэвхижүүлэх арга замыг оновчтой хэрэглэснээр суралцагчдын сэтгэхүй хөгжүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх олон хувилбарт арга барилд суралцах нөхцөлийг бүрдүүлдэг.

Гадаад хэлний сургалтыг идэвхижүүлэх хүчин зүйлс нь багшийн заах арга зүйгээс гадна суралцагсдын сэдэл тэмүүлэл, сонирхол хэрэгцээг өрнүүлэх нь чухал юм. Гадаад хэлний сургалтанд тухайн хичээлдээ төрөлх хэлнийхээ бүтэц тогтолцоо утгыг, зааж буй гадаад хэлнийхээ бүтэц тогтолцоо утгатай харьцуулан тайлбарлах нь суралцагсдад ойлгоход дөхөмтэй.

Гадаад хэлний бүтээх сургалтын явцад оюутан сонсогчдын гол үйл ажиллагаа нь хэрэглээний болон мэргэжлийн холбогдолтой шинэ мэдлэг, мэдээ, мэдээлэл хуримтлуулах чадвар эзэмшүүлэх сэтгэлгээний шинэ хэв маяг төлөвшүүлэх үйл явц юм.

Танин мэдэх үйл явцын ерөнхий зүй тогтолыг гадаад хэлний сургалтанд хэрэгжүүлэх боломжтой. Жишээлбэл: Анги танхимд эзэмшиж ойлгосон мэдлэг туршлага хэл сэтгэхүйн үйлд ашиглан хэл ярианы мэдлэг бүтээх хэрэглээ болгоход танин мэдэх ажиллагаа чухал юм. Гадаад хэлний сургалтаар олсон мэдлэг ухагдахуунаа хэрэгжүүлэх бие даасан танин мэдэх үйл ажиллагаа чухал шаардлагатай болоод байна.

Оюутан сонсогчид гадаад хэлээр бэлтгэлд бэлтгэх илтгэх урлагийн арга барил эзэмших гадаад дуу шүлэг сурах уралдаан тэмцээнд оролцож танин мэдэх хэрэглээний сэдэл тэмүүлэлтэй болсоор байгаа.

Гадаад хэлний сургалтаар суралцагсдын сэтгэхүйг хөгжүүлэн идвэхийг өрнүүлэх бас нэг хүчэн зүйл нь тэднийг сурах үйл ажилгаанд өдөөж нөлөөлж байдаг сургалтийн орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх явдал юм.

Учир нь гадаад хэлний хичээл бол тухайн хэлээр харилцах парагматик орчин болдог иймээс гадаад хэлний хичээлээр суралцагсдын сонсох бичих унших ярих чадваруудыг хөгжүүлэн хэрэглээ сонирхолд нийцсэн бодит үзүүлэн кино, техник хэрэгсэл төрөл бүрийн сургалтанд идвэхтэй аргуудийг хэргэлэх нь чухал юм. Учир нь гадаад хэлний сургалтанд материаллаг хэлбэрийг хэргэлэх нь түүгээр дамжиж материаллаг юмстай харилцан бие даан гадаад хэлээх ярилцах харилцаанд орлцох боломж бий болдог.

Гадаад хэлний сургалтаар суралцагсдийн бие даан гүйцэтгэж байгаа үйлдэл үйл ажиллганы үр дүн тэдний ихэнх оролцоог хамтран хэлэлцэн урашуулан дэмжих замаар гадаад хэлийг аль болох тэдний сонирхол хэрэглээнд ойртуулан сурч эзэмших хүсэл тэмүүллийг нь өрнүүлэх шаардлагатай.

Монгол улсын иргэд хүмүүнлэг иргэний ардчилсан нийгэмд өөрийгөө бүрэн дүүрэн мэдрүүлэн амьдрах ажиллахад шаардагдах мэдлэг, чадвар, технологи соёл эзэмших, сонгох таатай орчин бүрдүүлэхэд боловсролын эрхэм зорилго оршино гэж боловсролын талаарх үндсэн баримт бичигт заасан билээ. Энэхүү таатай орчинг:

- Материаллаг орчин
- Сэтгэл зүйн орчин
- Бүтээлч үйлийн орчин гэж ангилж болох юм.

Гадаад хэлний сургалтаар оюутан сонсогчдыг идэвхжүүлэх ажлыг зохион байгуулахдаа тэдний нас, хүйс, мэргэжил, дадлага, туршлага, авъяас сонирхолыг нь тооцож байх нь зүйтэй юм.

Энд тухайн сургууль, багшийн онцлогоос хамаарч уг асуудалд ихээхэн уян хатан хандаж байх нь ойлгомжтой. Эндээс гадаад хэлээс харилцах, бүтээлч үйлийн орчин нь багш сонсогчдын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх таатай орчин болно. Суралцагч ба багш нарын аль нь ч сэтгэл санаа оюун ухааны тодорхой эрч хүчтэй байдаг. Эдгээр нь гадаад хэлийг сурч буй хүний дотоод нөөц болдог. Дотоод нөөцийг бүтээх чадавхи нь нийгмийн шавхагдашгүй баялаг болдог.

Дүгнэлт

Иймээс гадаад хэлний сургалтын үйл ажиллагааны гол хүчин болсон оюутан сонсогчдыг хөгжүүлэх сургалтанд дараах хэд хэдэн зарчмыг баримталдаг.

- Багш нар өөрсдөө тодорхойлж гаргасан хариулт. Шаардлагатай байгаа асуудлыг хөндөх
- Гадаад хэлний сургалтанд шийдвэрлэх асуудлыг тавьж шийдэлд хүргэхэд нөлөөлөх арга бариллыг боловсруулах
- Гадаад хэлний багш нарын сургалтын үйл ажиллагаанд хэрэгжиж буй шинэлэг дэвшилтэд арга барилыг хэрэглэх
- Шаардлагатай мэдээлэл арга зүйгээр хангах
- Орчин үеийн техник хэрэгслийг ашиглах гэх мэт болно.

Эцэст нь дүгнэхэд суралцагчид нь гадаад хэлний сургалтаар хөгжиж байх чухал хүчин зүйл нь хэлний харилцааны хэрэглээний бүтээлч орчинг бүрдүүлэн ажиллах ба суралцагсадынхаа идэвх чармайлтыг урамшуулан дэмжих нь явдал юм.